

МОНІТОРИНГ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМАНЬКОМУ НУС ЗДОБУВАЧАМИ ТРЕТЬОГО (ДОКТОР ФІЛОСОФІЇ) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 103 «НАУКИ ПРО ЗЕМЛЮ»

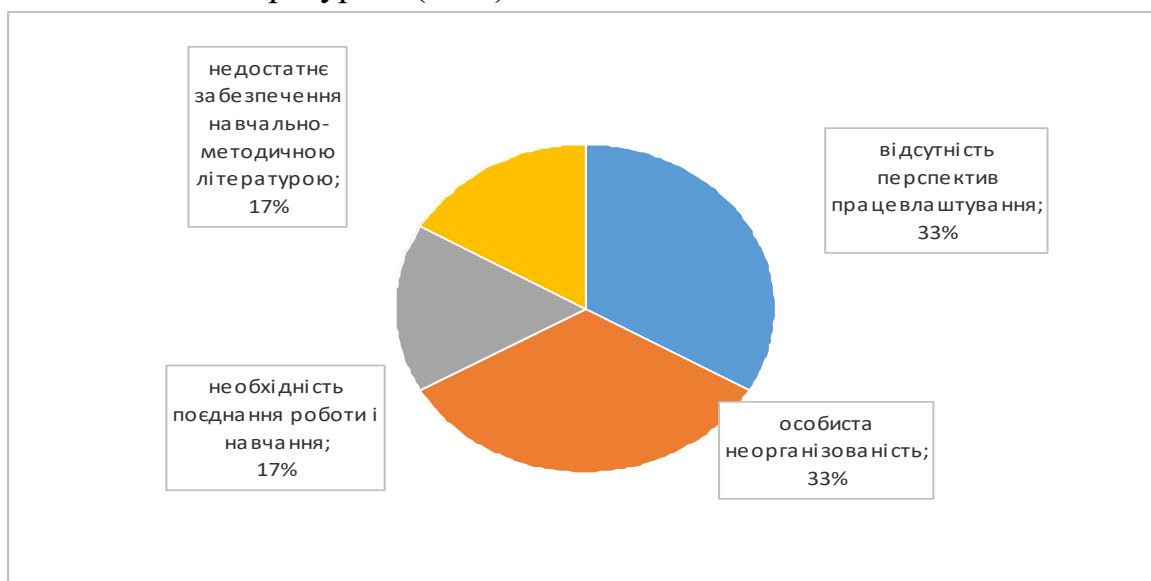
В Уманському НУС впродовж серпня 2020 року шляхом on-line анкетування проведено моніторинг рівня задоволеності здобувачів вищої освіти третього рівня (доктор філософії) за спеціальністю 103 «Науки про Землю» освітньою, організаційною, інформаційною та соціальною підтримкою.

Метою моніторингу було вивчення рівня якості організації навчання аспірантів, як споживачів освітніх послуг, якості освітніх програм, а саме: змістовним наповненням програми, ефективністю викладання, забезпеченістю освітнього процесу матеріально-технічними, навчально-методичними ресурсами та рівнем їх задоволеності.

Учасниками анкетування стали 11 аспірантів, які навчаються за третім рівнем вищої освіти освітньо-науковою програмою «Доктор філософії» за спеціальністю 103 «Науки про Землю».

Результати опитування засвідчують високий рівень надання освітніх послуг університетом. На запитання «Як Ви оцінюєте рівень якості надання освітніх послуг Уманським НУС?» 11 респондентів (100%) зазначили «Високий». Також всі учасники опитування (100%) задоволені тим, що навчаються на обраній спеціальності.

Серед проблем, які найбільшою мірою ускладнюють навчання за обраною спеціальністю аспіранти вказують (рис. 1): відсутність перспектив працевлаштування (36%), особисту неорганізованість (36%), необхідність поєднання роботи і навчання (18%), недостатнє забезпечення навчально-методичною літературою (18%).

Рис. 1. Основні проблеми, які найбільшою мірою ускладнюють навчання за спеціальністю 103 «Науки про Землю» (відсотки)

Позитивним моментом є те, що 100% респондентів знають про основний документ, який регламентує процес їх навчання та ознайомлені з цілями та змістом освітньої програми. Із них всі 100% стверджують, що структура освітньої програми 103 «Науки про Землю» відповідає їхнім очікуванням (присутні всі дисципліни, вивчення яких, необхідно для майбутньої професійної діяльності; немає дублювання дисциплін, немає порушення логіки викладання дисциплін, не має перевантаження і т. ін.).

Під час опитування аспірати оцінювали ефективність методів і методику викладання дисциплін за спеціальністю 103 «Науки про Землю» освітньо-наукової програми «Доктор філософії», а також рівень стимулювання їх до самоосвіти й науково-дослідницької діяльності.

100% опитаних відзначили високу ефективність застосовуваних методів і методики викладання дисциплін за обраною спеціальністю.

Серед респондентів 10 здобувачів третього рівня вищої освіти (91%), які взяли участь в опитуванні, задоволені викладанням в повній мірі і вважають, що навчання високо стимулює їх до самоосвіти й науково-дослідницької діяльності, лише 1 здобувач (9%) вказав на достатній рівень стимуляції до самоосвіти й науково-дослідницької діяльності, незадоволені викладанням аспіранти відсутні.

На запитання анкети, чи усі дисципліни, що вивчаються, необхідні для Вашої професійної діяльності, всі респонденти (100%) дали ствердну відповідь. А також підтвердили можливість вибору навчальних дисциплін та доступність для ознайомлення їх переліку, який пропонується за професійним спрямуванням. Та зазначили, що в університеті за даною спеціальністю реалізовується вільний вибір дисциплін. Адже структура освітньо-наукової програми «Доктор філософії» передбачає індивідуальний вибір здобувачами вищої освіти навчальних дисциплін, починаючи з III семестру, всі респонденти підтвердили реалізовану можливість самостійного обрання навчальних дисциплін для їх подальшого вивчення.

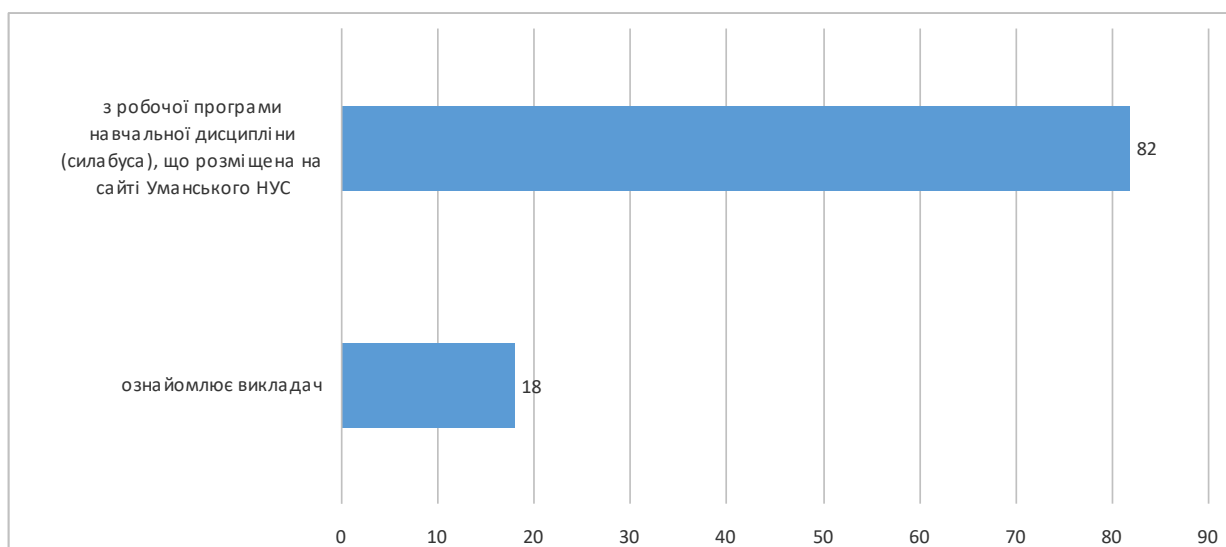
Серед факторів, які мотивують аспірантів до самостійної роботи є збільшення об'єму знань, новизна та зацікавленість матеріалу, розуміння важливості та значення матеріалу, кар'єрне зростання, реалізація себе. Наукові керівники та викладачі в свою чергу допомагають аспірантам і стимулюють в таких заходах, як обговорення стану дисертації, проведення власних наукових досліджень, написання наукових публікацій, підготовка до виступу на конференціях, семінарах, набуттю навичок softskills, міжнародної мобільності.

Блок запитань щодо якості освітнього процесу дає змогу визначити рівень задоволення аспірантів якістю викладання дисциплін та системи оцінювання.

Відповідаючи на питання з приводу видів аудиторних занять, які переважають у аспірантів, 64% опитуваних зазначили практичні заняття, 18% лекції (бесіди і презентації), 9% – семінари-дискусії і 9% – лабораторні заняття.

Респондентам було запропоновано визначити результативність залучення професіоналів-практиків, експертів та представників роботодавців до викладання та організації освітнього процесу. Отримані за результатами анкетування дані дають змогу визначити, що 100% аспірантів сприймають це позитивно і бажають переймати досвід професіоналів-практиків безпосередньо в навчальному процесі та науково-дослідницькій діяльності, вважаючи це необхідною складовою організації освітнього процесу.

Також здобувачам третього рівня вищої освіти було запропоновано визначити, яким чином вони дізнаються про форми контролю, порядок і критерії оцінювання під час вивчення навчальної дисципліни (рис. 2).

Рис. 2. Ознайомлення з формами контролю, порядком і критеріями оцінювання під час вивчення навчальної дисципліни (у відсотках)

Респонденти надавали інформацію щодо того, чи повідомляються вони про процедури оцінювання заздалегідь. Процедури забезпечення якості для оцінювання передбачають, що аспіранти мають бути ознайомлені з існуючими критеріями та методами оцінювання, які оприлюднені заздалегідь і знаходяться у відкритому доступі (зокрема на веб-сайті університету).

Дані, отримані за результатами анкетування, свідчать, що переважна більшість (82%) знайомляться з методами і критеріями оцінювання з робочої програми навчальної дисципліни (силабуса), що розміщена на сайті Уманського НУС, 18% були ознайомлені викладачами на першому навчальному занятті, коли викладач пояснював методи і критерії оцінювання відповідно до робочої програми навчальної дисципліни.

За результатами анкетування, з поміж всіх наявних способів контролю знань при проведенні екзамену опитувані найбільш об'єктивним вважають комбінацію екзаменаційних питань і тестових завдань – 55%, співбесіду – 27%, розв'язання конкретних ситуацій – 9% і тестування (у письмовій формі) – 9% (рис.3).

Рис. 3. Найбільш об'єктивні способи контролю знань при проведенні екзамену (у відсотках)

Слід відмітити, високий рівень чинної системи оцінювання результатів навчання аспірантів в університеті. На питання «Чи об'єктивна, на Вашу думку, чинна система оцінювання результатів навчання студентів в університеті?» 100% опитуваних відповіли ствердно. Необхідно і в подальшому забезпечувати надійність проведення оцінювання відповідно до установлених закладом процедур та контролювати, щоб оцінювання дозволяло продемонструвати аспірантам міру, в якій було досягнуто очікуваних результатів навчання.

Щодо питання «Чи є у Вас можливість, при потребі, оскарження процедури проведення та результатів контрольних заходів?» 100% опитуваних відповіли «Так».

Освітня програма та навчальний план передбачають науково-педагогічну практику аспірантів, яка дає можливість здобути компетентності, потрібні для подальшої професійної і науково-дослідницької діяльності. Опитування показує достатній рівень обсягу науково-педагогічної практики. На запитання, чи є достатнім обсяг практичної підготовки, закладений в освітній програмі (навчальному плані) з обраної спеціальності всі респонденти (100%) дали ствердуючу відповідь.

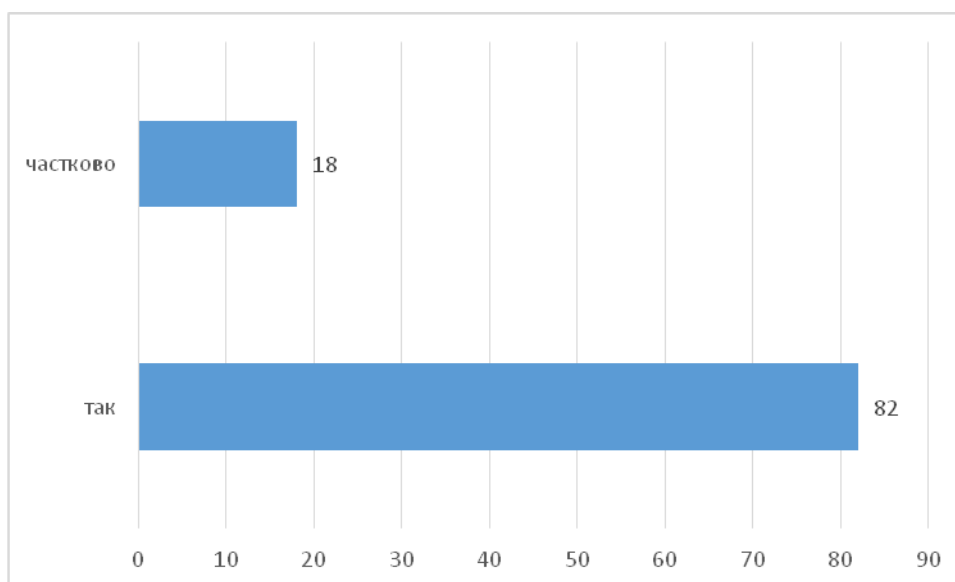
Також всі здобувачі вищої освіти задоволені компетентностями, здобутими та/або розвиненими під час практичної підготовки за освітньою програмою.

Моніторинг якості освітнього процесу передбачає оцінку забезпеченості науково-освітньої програми матеріально-технічними та навчально-методичними ресурсами. Аспіранти оцінювали: доступність та якість підручників, методичних вказівок, конспектів лекцій в електронній та друкованій формах; комп'ютерне забезпечення освітнього процесу.

На питання «Чи доступні Вам підручники, методичні вказівки, конспекти лекцій тощо в електронній та друкованій формах?» та «Чи відповідає Вашим освітнім потребам комп'ютерне забезпечення освітнього процесу в Уманському НУС?» всі опитані 100% відповіли стверджено щодо доступності підручників, методичних вказівок, лекцій. Заняття відбуваються з використанням інноваційних освітніх технологій та активних методів навчання, чому сприяє обговорення актуальних методик викладання на кафедрі, вивчення досвіду роботи колег в Україні та за її межами.

Університет в свою чергу приділяє велику увагу якості навчальних ресурсів та відповідає за забезпечення ефективної та безперебійної роботи комп'ютерної та мережевої інфраструктури, інформаційних сервісів Уманського НУС та їх розвиток до вимог користувачів.

На питання чи відповідає Вашим освітнім потребам комп'ютерне забезпечення освітнього процесу в Уманському НУС (рис. 4) 18% (2 особи) вказали на часткову відповідність, а 82 % (9 осіб) відповіли «Так».

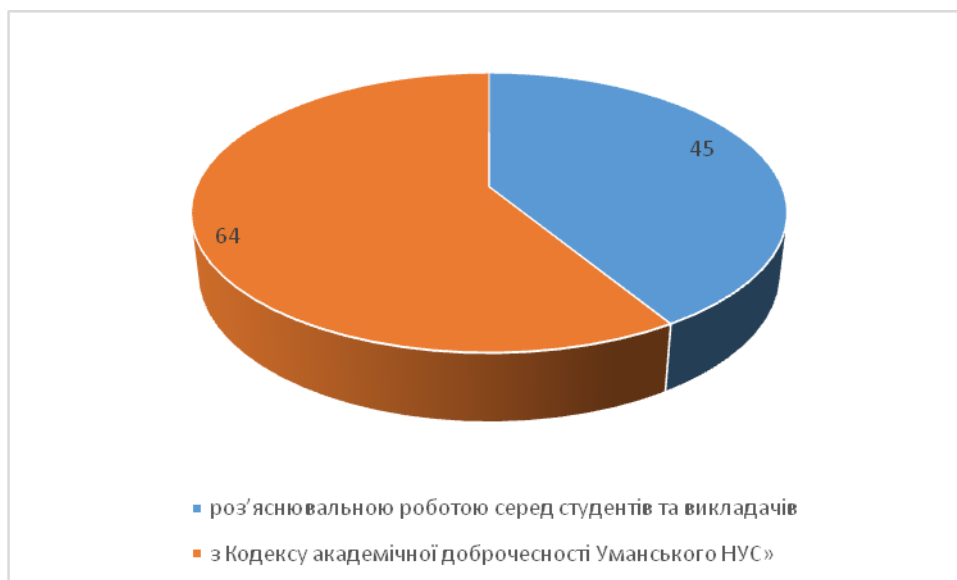

Рис. 4. Чи відповідає освітнім потребам комп'ютерне забезпечення освітнього процесу в Уманському НУС (у відсотках)

Університет популяризує академічну доброчесність та використовує відповідні технологічні рішення як інструменти протидії порушенням академічної доброчесності. Відповідно на питання «Чи ознайомлені Ви із принципами академічної доброчесності?» 100% відповіли ствердно.

На питання «Яким чином популяризується академічна доброчесність в Уманському НУС?» аспірантам пропонувалось обрати відповідь з наступного переліку (кількість виборів не обмежувалася). Узагальнені результати відображені на рис. 5.

Узагальнюючи надані варіанти відповіді на це питання, можна зробити висновок, що респонденти повною мірою ознайомлені з принципами доброчесності, популяризація ведеться через роз'яснювальну роботу – 45% із загальної кількості опитуваних, з Кодексу академічної доброчесності – 64%.

Рис. 5. Популяризація академічної доброчесності в Уманському НУС (у відсотках)

Опитування стосовно питань доброчесності стосувалося також питань плагіату та корупції. На питання «З якими проявами академічної недоброчесності Ви стикалися в університеті?» всі респонденти вказали, що таких випадків не спостерігалось.

На основі результатів опитування можна зробити висновок, що на думку опитуваних, спостерігається тенденція покращення ситуації стосовно проявів академічної доброчесності. 100% аспірантів із загальної кількості опитаних стверджують, що не стикалися з проявами недоброчесності.

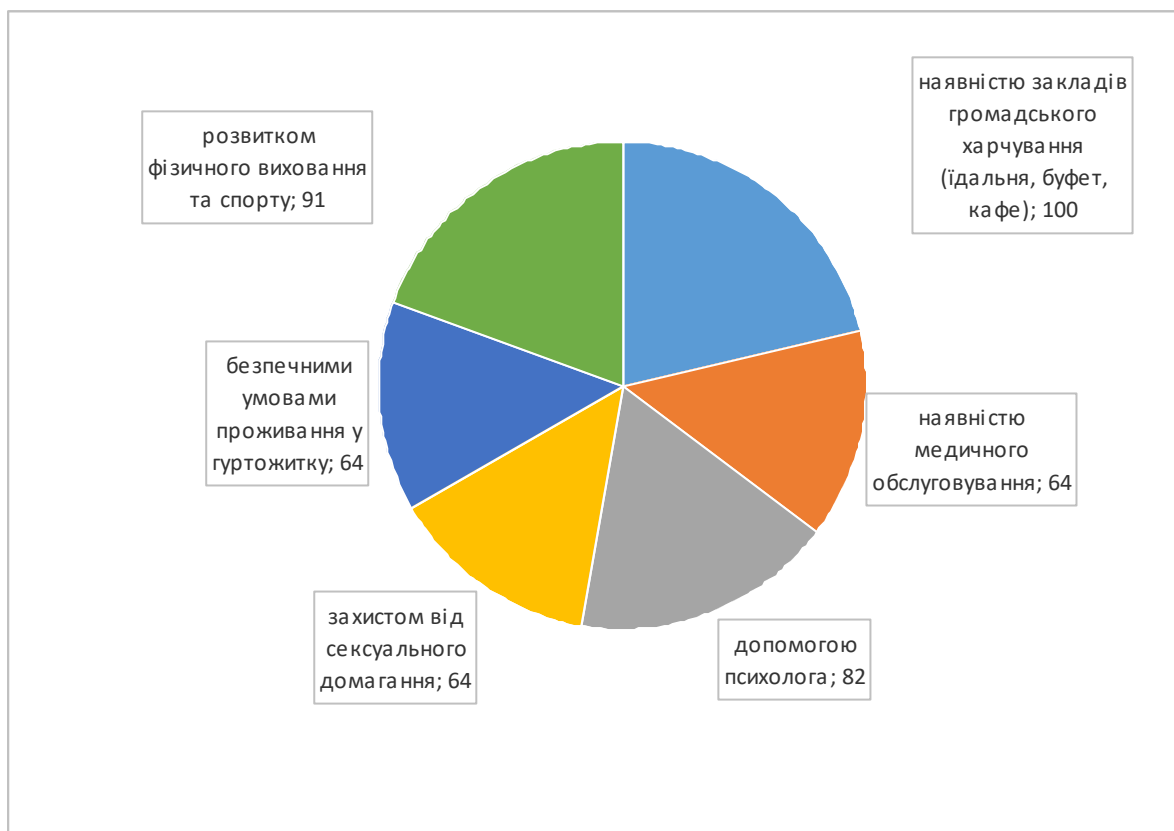
Серед запропонованих варіантів, які санкції щодо аспірантів можуть бути доцільними у разі виявлення і доведення академічної недоброчесності варіант повторного проходження оцінювання (залік, іспит, контрольна робота) відзначили всі (100%).

Інтелектуальне збагачення супроводжується персональною, духовною та соціальною трансформацією, забезпечення якої і є завданням Університету. Отже, було важливим опитування серед аспірантів щодо їхніх потреб та інтересів.

По результатам анкетування щодо безпечності освітнього середовища для життя і здоров'я здобувачів, їх соціальної підтримки Університетом можна зробити висновок, що відповідні послуги надаються на високому рівні і задовольняють аспірантів.

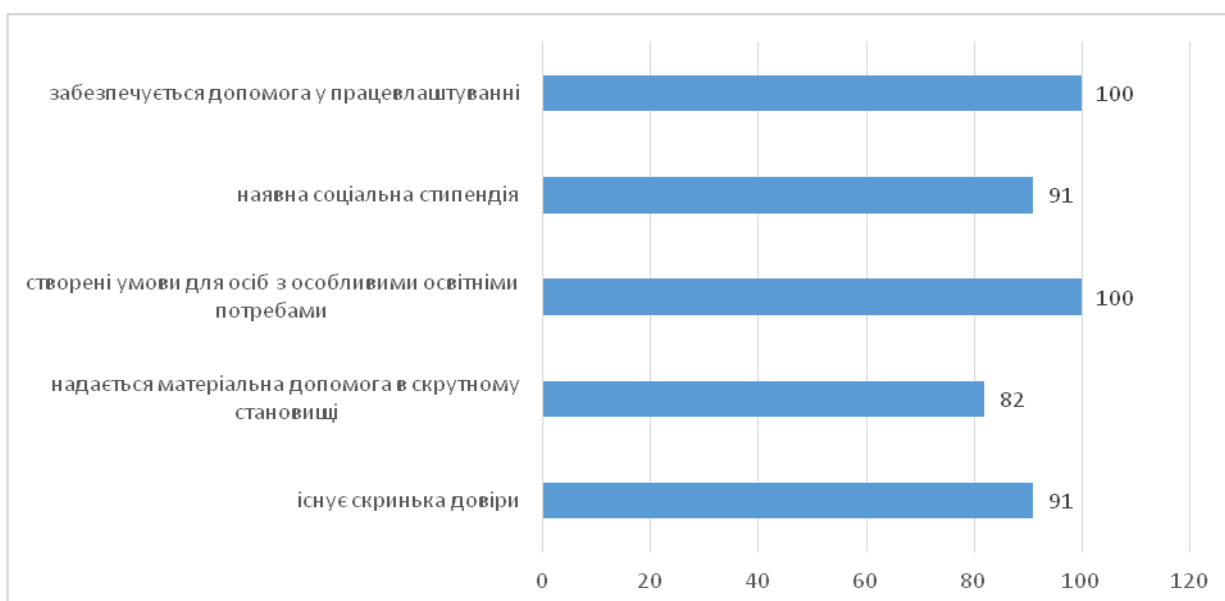
Узагальнені результати відображені на рис. 6 та рис. 7.

Безпечність освітнього середовища для життя та здоров'я здобувачів вищої освіти забезпечують наявність закладів громадського харчування (їдальня, буфет, кафе) (100% опитаних), розвиток фізичного виховання та спорту (91%), допомога психолога (82%), безпечні умови проживання у гуртожитку і захист від сексуального домагання (по 64%).

Рис. 6. Яким чином університет забезпечує безпеку освітнього середовища для Вашого життя та здоров'я? (у відсотках)

При проведенні анкетування досліджувалась наявність процесів, що підтримують аспірантів під час навчального процесу, якщо у них виникають певні труднощі. Всі респонденти відзначили високий рівень соціальної підтримки. 100% опитаних знають про існування скриньки довіри, про можливість отримання матеріальної допомоги в скрутному становищі та відзначають допомогу університету у працевлаштуванні.

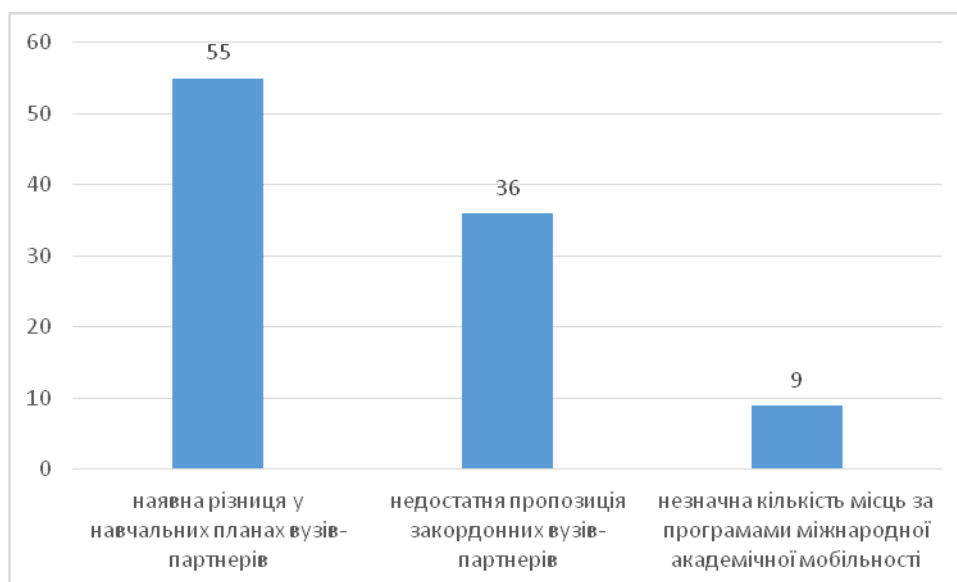
Рис. 7. Яким чином Вам надається соціальна підтримка? (у відсотках)

З метою забезпечення виконання аспірантами своїх обов'язків та захисту їх прав в університеті функціонує студентське самоврядування. 91 % опитуваних здобувачів задоволені рівнем організації студентського самоврядування в Уманському НУС, 9% – задоволені частково.

На питання «Чи берете Ви участь заходах, які проводить студентське самоврядування?» 4 респонденти дали стверджувальну відповідь, 5 – відповіли «Так, інколи», 2 – «Ні».

Незважаючи на те, що жоден із опитуваних здобувачів не брав участі у програмах міжнародної академічної мобільності, вони мали можливість висловити думку стосовно міжнародного обміну студентами.

З перерахованих проблем, які виникають при бажанні брати участь у міжнародному обміні чи стажуванні 55% здобувачів визначили наявну різницю у навчальних планах вузів-партнерів, 36% – недостатню пропозицію закордонних вузів-партнерів та 9% – незначну кількість місць за програмами міжнародної академічної мобільності (рис. 8).

Рис. 8. Які проблеми виникають за умови участі у програмах міжнародної академічної мобільності? (у відсотках)

Варто пам'ятати той факт, що задоволеність здобувачів третього рівня вищої освіти якістю освітнього процесу в цілому та якістю освітньої програми зокрема, є основним із факторів (рис. 9).

На питання «Що, на Вашу думку, слід змінити в освітній програмі для Вашої спеціальності?» 28% опитуваних відповіли, що нічого не слід змінювати і їх все влаштовує, а освітня програма для спеціальності 103 «Науки про Землю» відповідає сучасним тенденціям в даній галузі; по 9% вказали на доцільність активізації співпраці з іншими навчальними закладами для обміну досвідом; залучення спеціалістів конкретної сфери під час занять та можливість співпраці з міжнародними університетами.

Рис. 9. Що слід змінити в освітній програмі? (у відсотках)

І майже половина (45%) респондентів вказали на доцільність збільшення проведення позааудиторних практичних занять (екскурсій, проведення практики безпосередньо у необхідних для цього місцях).

Висновки

Аспірантура, як третій рівень освітньої підготовки, є ключовим елементом у продукуванні висококваліфікованих кадрів. Здобувачі третього рівня вищої освіти, серед яких проводилося опитування, виявилися зацікавленими у набутті нових знань та практичних навичок висококваліфікованих наукових та науково-педагогічних працівників. Тому, зважаючи на вищезазначене, можна зробити загальний висновок – освітні послуги за освітньо-науковою програмою «Доктор філософії» за спеціальністю 103 «Науки про Землю» надаються на достатньому рівні і задовольняють більшість аспірантів – отримувачів послуг.

1) Всі без виключення респонденти зазначили високий рівень надання послуг університетом і задоволеність навчанням за обраною спеціальністю. Тому завдання колективу Університету – підтримувати таку оцінку якості освітніх послуг, вдосконалювати та розширювати їх спектр.

2) 100% респондентів знають про основний документ, який регламентує процес їх навчання, ознайомлені з цілями та змістом освітньої програми, що говорить про високий рівень інформаційної прозорості.

3) Серед проблем, які найбільшою мірою ускладнюють навчання за обраною спеціальністю аспіранти вказують: відсутність перспектив працевлаштування (36%), особисту неорганізованість (36%), необхідність поєднання роботи і навчання (18%), недостатнє забезпечення навчально-методичною літературою (18%).

4) 100% опитаних здобувачів третього рівня вищої освіти відзначили високу ефективність застосовуваних методів і методики

викладання дисциплін за обраною спеціальністю 103 «Науки про Землю» науково-освітньої програми «Доктор філософії».

5) 10 здобувачів третього рівня вищої освіти (91%) задоволені викладанням в повній мірі і вважають, що навчання високо стимулює їх до самоосвіти й науково-дослідницької діяльності, лише 1 здобувач (9%) вказав на достатній рівень стимуляції до самоосвіти й науково-дослідницької діяльності, незадоволені викладанням аспіранти відсутні.

6) 100% респондентів вважають чинну систему оцінювання результатів навчання студентів в університеті об'єктивною. Інформація щодо цілей, змісту та програмних результатів навчання, порядку та критеріїв оцінювання в межах окремих освітніх компонентів є доступною, зрозумілою і доводиться до відома учасників освітнього процесу.

7) 100% опитуваних підтвердили реалізовану можливість самостійного обрання навчальних дисциплін для їх подальшого вивчення.

8) Опитування здобувачів щодо науково-практичної підготовки показує достатній рівень її обсягу (100% респондентів задоволені обсягом практики). Також всі здобувачі вищої освіти задоволені компетентностями, здобутими та/або розвиненими під час практичної підготовки за освітньою програмою.

9) Університет приділяє велику увагу якості навчальних ресурсів та відповідає за забезпечення ефективної та безперебійної роботи комп'ютерної та мережевої інфраструктури, інформаційних сервісів Уманського НУС та їх розвиток до вимог користувачів. 100% опитаних відповіли ствердно щодо доступності підручників, методичних вказівок, лекцій. Високий також рівень задоволеності комп'ютерним забезпеченням освітнього процесу.

10) Університет популяризує академічну доброчесність та використовує відповідні технологічні рішення як інструменти протидії порушенням академічної доброчесності. Популяризація ведеться через роз'яснювальну роботу – 45% із загальної кількості опитуваних та із Кодексу академічної доброчесності – 64%.

11) Узагальнюючи надані варіанти відповіді на це питання, можна зробити висновок, що респонденти повною мірою ознайомлені з принципами доброчесності, популяризація ведеться через роз'яснювальну роботу – 45% із загальної кількості опитуваних, з Кодексу академічної доброчесності – 64%. 100% аспірантів із загальної кількості опитаних стверджують, що не стикалися з проявами недоброчесності.

12) Важливим було опитування серед здобувачів третього рівня вищої освіти щодо їхніх потреб та інтересів. По результатам анкетування щодо безпечності освітнього середовища для життя і здоров'я студентів, їх соціальної підтримки Університетом можна зробити висновок, що відповідні послуги надаються на високому рівні і задовольняють більшість аспірантів.

13) Дані аналізу щодо задоволеності аспірантів якістю освітнього процесу в цілому та якістю освітніх програм свідчать про те, що 28% опитуваних відповіли, що нічого не слід змінювати і їх все влаштовує, а освітня програма для спеціальності 103 «Науки про Землю» відповідає

сучасним тенденціям в даній галузі; по 9% вказали на доцільність активізації співпраці з іншими навчальними закладами для обміну досвідом; залучення спеціалістів конкретної сфери під час занять та можливість співпраці з міжнародними університетами. І майже половина (45%) респондентів вказали на доцільність збільшення проведення позааудиторних практичних занять.

Таким чином, результати анкетування здобувачів третього рівня вищої освіти свідчать про високий рівень задоволення від отриманих освітніх послуг та доцільність розширення методів викладання і самонавчання та необхідність збільшення практичної підготовки. Аналіз отриманих результатів дозволить керівництву університету більш раціонально підійти до питань удосконалення навчально-методичного супроводу освітнього процесу для здобувачів третього (доктор філософії) рівня вищої освіти за спеціальністю 103 «Науки про Землю».

Рекомендації

З метою удосконалення та покращення освітніх послуг, які надає Університет пропонується вжити наступних заходів:

1. Щорічно проводити опитування здобувачів вищої освіти щодо задоволеності освітніми програмами та якістю освітніх послуг. Відстежувати позитивну динаміку та виявляти слабкі чи проблемні зони з метою вжиття своєчасних заходів.

2. Розробляти і запроваджувати комплекс заходів щодо підвищення якості навчального процесу, зокрема:

- підвищувати якість проведення всіх видів занять з аспірантами, збільшити обсяг практичних занять із професійно-орієнтованих дисциплін;
- удосконалювати розробку навчально-методичних матеріалів;
- у викладацькій діяльності практикувати сучасні активні форми роботи – ділові ігри, «мозкові штурми» з проблемних питань, дебати/вікторини, ігри або квести; використовувати сучасні демонстраційні матеріали з Інтернет-мережі тощо, щоб навчання було цікавим і мотивуючим;
- раціонально застосовувати комп'ютерні технології;
- розширювати міжнародну академічну мобільність; активізувати співпрацю з іншими навчальними закладами для обміну досвідом;
- сприяти інтернаціоналізації та інтеграції в міжнародний науково-освітній простір;
- проводити різноманітні конференції, семінари, колоквиуми по тематиці дисертацій; сприяти аспірантам до стажування та участі у дослідницьких проектах;
- залучати висококваліфікованих фахівців-практиків за спеціальністю 103 «Науки про Землю» до занять.